

ЕЪЛГАРСКА АКАДЕМ ИА НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ И ИЗСЛЕДВАНИЯ

Изоходящ № ..... дата ..... 201 г.

Входящ № 698 ..... дата 03.12.2019 г.

София 1113, Бул. Шипченски прохода 1а 57, 5п. 17
Т.ел.: 02/579 29 98 ; ф.акс: 02/579 21 11

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.и.н. Щелиян Д. Щерионов

по конкурса за академична длъжност *професор*

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология и научна специалност „Документалистика, архивистика, палеография, включително историография и изворознание“ („Демографски аспекти на миграциите на населението в България при Третата българска държава“) обявен от Института за исторически изследвания при БАН – София (Държавен вестник, бр. 66 от 20.08.2019 г.)

В обявения конкурс за заемане на академичната длъжност *професор* за нуждите на секция „Помощни исторически науки и информатика“ при ИИИ към БАН участва само един кандидат – доц. д.и.н. Пенка Иванова Пейковска.

От 1990 г. *научното*, а от 1998 г. и *професионалното развитие* на Пенка Пейковска е свързано с ИИ / ИИИ (от 2010 г.) при БАН като основните ѝ интереси са в областта на изворознанието и историческата демография (изучаване на миграциите). Първият ѝ хабилитационен труд (2014 г.) е посветен на миграциите от България към (Австро-)Унгария и очертава основните демографски характеристики на формираните там български общности (банатски градинари, студенти). През ноември 2015 г. тя успешно защитава дисертация и придобива научната степен „доктор на науките по документалистика, архивистика, палеография, вкл. историография и изворознание“ с тема за миграциите от Австро-Унгария и Русия към България. Научните ѝ публикации, които не повтарят представените по предходните процедури за научни степени и академични длъжности, са тридесет и шест – две монографии, една книга, един енциклопедичен справочник и тридесет и една студии и статии, както и съставителство и редакция на един сборник. Основна част от тях са самостоятелни (две са в съавторство), като деветнадесет от тях са в международни издания.

За придобиване на академичната длъжност „професор“ Пенка Пейковска е *представила основен хабилитационен труд* „Демографски аспекти на миграциите в България 1912 – 1944 г.“. С., 2019, 348 с., който представлява естествено продължение на досегашната ѝ изследователска работа върху проблематиката. Като изключим няколкото изследователи, които маркират най-общо поставения в монографията проблем или разглеждат отделни аспекти от него, в родната историография не е отделено подобаващо внимание на неговото проучване. Така че трудът е *първото детайлно изследване на демографските аспекти на миграциите в България в периода 1912 – 1944 г.*

Следвайки наложения концептуален модел, авторката определя като *основна цел* на своя труд разкриването на демографските аспекти на характерните и на специфичните миграционни процеси и явления в страната през изследваната епоха. За реализацията на тази цел доц. Пейковска очертава и анализира демографските измерения: 1) на външната

миграция на населението, свързано с България; 2) на характерната за България вътрешна миграция на населението; и 3) на урбанизационните процеси в страната. Изследването на всяко едно от тези три тематични направления се превръща в основна *задача* на труда.

Изпълнението на поставените задачи авторката осъществява посредством изясняване на: параметрите на конкретните видове миграции; факторите, които въздействат върху динамиката на изследваните миграционни движения; пространствената насоченост на интересуващата я механична подвижност; влиянието на осъществяващите се в проучваното пространство и спрямо изследваното население миграционни политики; влиянието на отделните видове миграционни движения върху цялостното развитие на страната.

При формулирането на основната цел на прочуването и задачите, които трябва да се изпълнят при нейната реализация, Пенка Пейковска се базира върху *постиженията в конкретната научна област*. Впечатляват задълбочените познания на доц. Пейковска върху нашата и чуждоезичната литература, интерпретираща проблема. Прегледът на систематизираните и представени от авторката изследователски текстове по този въпрос позволяват констатацията, че разглежданият труд е самостоятелна работа на П. Пейковска.

Изворовата база на проучването представлява симбиоза между обективно интерпретиран и критически анализиран статистически и повествователен материал и разкрива стремежа на доц. Пейковска за максимална представителност на наличните по изследваната проблематика данни. Използването на разнообразните видове извори, които взаимно се допълват и коригират, гарантира необходимата обективност на осъществяваните от авторката съждения.

Детайлната представа за методиката на такъв тип изследвания позволява на П. Пейковска да избере най-удачния за изпълнението на идеите си *подход* – интердисциплинарния. Този подход, създаващ условия за съчетаването на разнородни *методи*, в случая на специфични квантитативни и исторически, позволява както да се придобие външна представа за изследваните процеси, така и да се достигне до техните скрити на пръв поглед вътрешни измерения. Трябва да се подчертае и умението на авторката да открива и използва оптималните методики за прилагането на съответните методи и сполучливо да модифицира тези, при които това е необходимо.

Подбраната *структура на изложението* – предговор, изложение в три части и послеслов, следващи логична тематична последователност, приложения и библиография, с общ обем от 348 страници, съответства на специфичното съдържание на работата.

Изключително богат, *приложеният към текста илюстративен материал* – таблици, диаграми, картосхеми, допълва очертаната картина и подпомага възприемането на разглеждания процес.

Научният апарат е оформен според утвърдената книжовна норма, а списъкът на използваната литература е респектиращо обстоятелствен.

Обобщаването на прегледа на представения хабилитационен труд позволява констатацията, че той съдържа редица **приноси**, които могат да бъдат обособени в следните основни групи:

Първата група приноси е свързана с *теоретическата обосновка* на поставената проблематика. Впечатлява изключителната прецизност и дълбочината на познанията, които демонстрира П. Пейковска при обосновката на ползваните в работата термини и при прегледа на специфичните за изследвания процес нормативни актове. Обобщеното представяне на специфичния за конкретното тематично направление понятиен апарат и анализът на фундаменталните нормативни актове както в международен мащаб, така и на регионално ниво, могат да се превърнат в надеждна основа за всяко едно изследване, посветено на този тип проблематика.

Втората група приноси има подчертан *методологичен аспект*. Синтезирани са съществуващите в международното пространство добри практики за изследване на миграционните процеси и са адаптирани към съществуващите в страната условия. Като първото цялостно изследване в конкретното тематично направление, трудът на доц. Пейковска поставя основите за изграждането на методологичния модел на този тип проучвания в родната научна библиография.

Третата група приноси са *научно-изследователски*. Те могат да се обособят в две фундаментални направления: 1. Поставяне началото в комплексното изследване на демографските аспекти на миграциите в България през периода 1912 – 1944 г.; 2. Формулиране на основна част от все още неразработените проблеми в конкретното научно направление, чието детайлно изследване предстои.

Върху проблемите, отнасящи се до демографските аспекти на миграциите в България през периода 1912 – 1944 г., са посветени и част от студиите и статиите, които П. Пейковска е представила пред научната общественост (№ 5 – 11, 13, 15, 17 и 24 от приложения списък на публикациите). В тях се разглеждат методологични проблеми, свързани с изследването на разглеждания процес; въздействието на различни фактори върху неговата динамика; използваният инструментариум за осъществяването му; неговите национални, европейски и световни измерения и пр. Тези материали са публикувани и приети за печат в национални и международни издания.

Вторият тематичен кръг в научната дейност на доц. Пейковска е свързан с проучване на *българо-унгарските взаимоотношения*. Основен труд, посветен на тази проблематика, е втората от представените в списъка на публикациите ѝ монография „Българо-унгарски научни взаимоотношения (XIX – средата на XX век)“. С., 2005, 288 с. Към това изследователско направление на П. Пейковска се отнасят и основна част от другите ѝ публикации (№ 2, 11, 16, 18-23, 25, 27-35 от приложения списък на публикациите). Тези проучвания са посветени на демографското развитие (етническа, стопанска, образователна и семейна структури), икономическия потенциал и политическата активност както на българите, живеещи в Унгария, така и на унгарци, обитаващи България. Постигнатите при осъществяването на тези изследвания емпирични,

аналитични и методологични резултати допълват общата представа върху една друга група недостатъчно проучвани в историографията ни проблеми – тези, свързани с унгаристиката. Обстоятелство, което превръща доц. П. Пейковска във водещ специалист в това научно-изследователство направление.

В един материал (№ 12 от приложения списък на публикациите) П. Пейковска поставя въпроса за правното регулиране, засягащо българите зад граница между 1989 г. и 2004 г. Тук авторката разкрива своите виждания по отношение на българското законодателство и двойното гражданство, опитвайки се да канонизира ширещите се в общественото пространство разностранни техни тълкувания.

Обобщавайки публикационната дейност на доц. д.и.н. Пенка Пейковска, мога да заявя, че нейните монографии, студии и статии, създадени с ерудиция, по обем и качество напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“.

Тази констатация се потвърждава и от резултатите, които тя е постигнала в *другите видове научно-изследователска дейност*.

След 2015 г. П. Пейковска участва с доклади в четири национални, една национална с международно участие и девет международни конференции. Посветени основно на миграционната проблематика и на унгаристиката, те спомагат както за популяризиране на този специфичен тип знания сред всички наши изследователи, така и за представянето им пред международната научна общественост.

Доц. Пейковска е ръководител на един международен и участник в изследователските колективи на шестнадесет (девет – международни и седем – национални) научно-изследователски проекта. Те са свързани с проучването на миграционните процеси в България, техните демографски, социални и етнокултурни аспекти; с изворознанието и методологията на историческите изследвания; с българо-унгарските взаимоотношения през вековете; с мерките за преодоляване на демографската криза в България; с проблемите на генеалогията и краезнанието и пр. Постигнатите в резултат на работата по тези проекти успехи свидетелстват за изключителната отговорност на П. Пейковска, за нейната рутина и упоритост при реализацията на задачите, които си поставя.

Публикациите на П. Пейковска са цитирани в един материал, публикуван в реферирано списание, в четиридесет и четири монографии и колективни труда и в 26 материала, отпечатани в нереферирани списания с научно рецензиране, което е ново потвърждение за общополезността на нейната научно-изследователска дейност.

Всичко това позволява да се заяви, че П. Пейковска се утвърждава като един от основните специалисти в научните области, обект на непосредствените ѝ академични занимания.

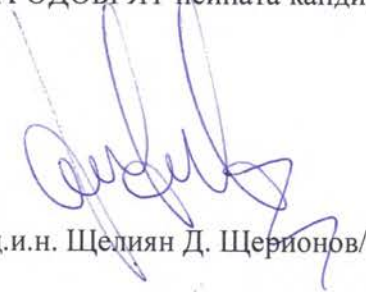
Доц. д.и.н Пенка Пейковска осъществява и активна *преподавателска дейност*.

От 2001 г. тя преподава в специалност „Унгарска филология“ на СУ „Св. Климент Охридски“, а през 2016 г. и в специалност „Архивистика и документалистика“ в УниБИТ.

Понастоящем тя води лекции, семинари и спецкурсове в бакалавърската (3 курса) и магистърската (1 курс) програма на специалност „Унгарска филология“ на СУ „Св. Климент Охридски“. Доц. д.и.н Пенка Пейковска участва активно в създаването на нови учебни планове и актуализацията на съществуващите, а също така и в изграждането на базата – научно-изследователска и кадрова на катедра „Унгарска филология“ на ФКНФ - СУ. Тя е научен ръководител на четирима успешно защитили дипломанти в магистърските програми на ФКНФ – СУ. Мога убедено да заявя, че преподавателската дейност на П. Пейковска е поредното потвърждение за превръщането ѝ във водещ роден учен унгарист.

Научната продукция, творческата активност, преподавателската дейност и професионалните качества на доц. д.и.н. Пенка Пейковска съответстват изцяло на утвърдените от Закона и наложените в научното пространство критерии за заемането на академичната длъжност „професор“. В качеството си на член на Научното жури по настоящата процедура заявявам, че аз убедено ще гласувам с „ДА“ за присъждане на доц. д.и.н. Пенка Иванова Пейковска на академичното звание „професор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология и научна специалност „Документалистика, архивистика, палеография, вкл. историография и изворознание“. Препоръчвам на членовете на Научния съвет на Института за исторически изследвания при БАН също ДА ОДОБРЯТ нейната кандидатура за заемане на обявената с настоящия конкурс длъжност.

02.12.2019 г.
гр. София

/Проф. д.и.н. Щелиян Д. Щерионов/